

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

22.08.2022. Nr. 1-5/201

Valmieras novada pašvaldība
pasts@valmierasnovads.lv

Latvijas Samariešu apvienība
samariesi@samariesi.lv

Par apstākļiem atskurbtuvē

Tiesībsargs ir aktualizējis jautājumu par alkoholisko vai citu apreibinošu vielu reibumā esošu personu tiesību uz brīvību ierobežošanu, tādējādi Tiesībsarga biroja pārstāvji apmeklēja atskurbināšanas pakalpojuma sniegšanas vietas, lai izzinātu, vai atskurbināšanas pakalpojuma sniegšanas laikā tiek nodrošinātas cilvēktiesības. Atbilstoši Tiesībsarga likuma 12. pantam viens no tiesībsarga uzdevumiem ir veikt pētījumus un analizēt situāciju cilvēktiesību jomā, kā arī sniegt atzinumus par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem.

2022. gada 15. jūlijā Tiesībsarga biroja Prevencijas daļas vecākā juriste Sandra Garsvāne un konsultante sociālajos jautājumos Veronika Sproģe-Saksone, bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja Latvijas Samariešu apvienības "Sociālo pakalpojumu centru", kurā tiek sniegts atskurbināšanas pakalpojums Ūdens ielā 2C, Valmierā (turpmāk – Atskurbtuve). Vizītes mērķis bija iegūt informāciju par Atskurbtuves sniegto pakalpojumu un tā atbilstību vispārējiem cilvēktiesību standartiem. Vienlaikus vizītē uzmanība tika pievērsta arī personu ievietošanas tiesiskajam pamatojumam.

Tiesībsarga biroja darbinieki, ierodoties Atskurbtuves telpās, sastapa Atskurbtuves dežurantu un lūdza, izrādīt telpas un Atskurbtuves darba organizāciju regulējošos dokumentus.

[1] Atskurbtuvē ir divas atsevišķas telpas, kuras paredzētas alkohola reibumā esošu personu ievietošanai. Viena telpa ir paredzēta sievietēm, bet otra vīriešiem. Telpās uz grīdas bija izvietoti matračī un grīdai pa vidu atradās kanalizācijas noteka. Jautājot Atskurbtuves dežurantam par kanalizācijas notekas izmantošanas mērķi, tika saņemta atbilde, ka noteka paredzēta ievietoto personu dabiskajām vajadzībām. Tika apskatītas arī sanitārās telpas - tualete un duša, kura ir paredzēta gan Atskurbtuves darbiniekiem, gan Atskurbtuves klientiem, tomēr to tiek atļauts izmantot tiem klientiem, kuri atbilstoši uzvedās. Atskurbtuves dežurants sniedza informāciju, ka duša praksē nekad netika izmantota klientu vajadzībām.

Eiropas Padomes Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 3. pantā ir noteikts, ka nevienu cilvēku nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.

No cilvēktiesību aspekta raugoties, nav pieņemama situācija, kad persona savu dabisko vajadzību kārtošanai ir spiesta izmantot noteku grīdā, turklāt šo vajadzību kārtošanā netiek

nodrošināts arī privātums (citu personu klātbūtne telpā, novērošana pa durvju actiņu). Personas atrašanās šādos apstākļos var tikt vērtēta kā necilvēcīga un cieņu pazemojoša.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2020. gada 8. septembra noteikumu Nr. 570 "Higiēnas prasības personu atskurbināšanas pakalpojuma sniegšanai" (turpmāk – Higiēnas prasības) 2.3. punktu, atskurbināšanas pakalpojuma sniegšanas vietā ir jābūt nodrošinātai pieejai tualetes telpai, kura Atskurbtuvē ir. Nekur spēkā esošajā tiesiskajā regulējumā nav paredzēta kanalizācijas noteka grīdā dabisko vajadzību kārtošanai. **Līdz ar to visām Atskurbtuvē ievietotajām personām ir jānodrošina regulāru tualetes apmeklējumu, ievērojot viņu tiesības uz privātumu un cilvēcīgu attieksmi.**

[2] Sarunā ar dežurantu tika noskaidrots, ka ievietotās alkohola reibumā esošās personas dažkārt nevēlas atrasties Atskurbtuvē un ir agresīvas. Neskatoties uz nevēlēšanos atrasties Atskurbtuvē, tāpat personas tiek ievietotas un ieslēgtas atsevišķā Atskurbtuves telpā, līdz tās izguļ reibumu un var pārvietoties patstāvīgi. Savukārt personu personīgās mantas ievieto slēdzamā skapītī un dokumentē mantu saturu. Ievietotās personas var novērot pa metāla durvju actiņu. Atskurbtuves dežurants uzrādīja Tiesībsarga biroja darbiniekiem uzņemšanas aktus un klientam piederošo lietu protokolus no kuru ierakstiem varēja secināt, ka personas tiek ievietotas Atskurbtuvē uz laiku ne ilgāku par 12 stundām (vidējais uzturēšanās laiks ir apmēram 6-8 stundas). Turklāt no uzņemšanas aktiem bija secināms, ka Atskurbtuvē tiek ievietotas personas, kuras ir jau iepriekš nonākušas atskurbināšanas pakalpojumā, kā arī dežurants apliecināja personu vairākkārtēju atkārtotu nonākšanu Atskurbtuvē. Tādējādi var secināt, ka atskurbināšanas pakalpojums nerisina žūpības apkarošanu pašvaldībā.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 94. pantu ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.

Konvencijas 5. panta pirmajā daļā ir gadījumu uzskaitījums, kuros ir pieļaujama personas brīvības ierobežošana. Minētās daļas e) punkts paredz, ka brīvību var atņemt likuma noteiktajā kārtībā, ja likumīgi tiek aizturētas personas ar nolūku aizkavēt infekcijas slimību izplatīšanos, vai garīgi slimas personas, alkoholiķi vai narkomāni, vai klaidoņi.

Saskaņā ar likuma "Par policiju" 12. panta pirmās daļas 9. punktu policijas darbiniekam ir tiesības personas, kuras alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu lietošanas rezultātā zaudējušas spēju patstāvīgi pārvietoties vai orientēties vai var nodarīt kaitējumu apkārtējiem vai pašas sev, nogādāt iestādēs, kas sniedz atskurbšanas pakalpojumus, ārstniecības iestādēs vai mājoklī.

Vienlaikus nevienā normatīvajā aktā nav noteikts, ka personu, kuru nogādā iestādē, kas sniedz atskurbšanas pakalpojumus, var turēt pret personas gribu. Līdz ar to, ievietojot personu aizslēgtām durvīm un liedzot iespēju brīvi Atskurbtuvi atstāt, tiek ierobežota personas brīvība bez likumīga pamatojuma.

Likuma „Par pašvaldībām” 15. panta pirmās daļas 12. punktā ir noteikts, ka viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir piedalīties sabiedriskās kārtības nodrošināšanā, apkarot žūpību un netiklību. Tādējādi izriet pašvaldību pienākums apkarot žūpību, nevis ierobežot brīvību iereibušām personām, turklāt bez iespējas sazināties vai informēt tuviniekus par atrašanos Atskurbtuvē.

Higiēnas prasību 3. punktā ir noteikts, ka atskurbināšanas telpas iekārtojumam ir jānodrošina atskurbināšanai ievietotās personas drošību un iespēju novērot klientu atskurbināšanas telpā (durvīs ir ierīkoti skatāmlodziņi, telpā ir ierīkota videonovērošana vai telpa ir atvērta). Proti, atskurbināšanas pakalpojuma darbiniekam ir jānodrošina iespēja pārredzami novērot, turklāt iepriekš paredzētos laika posmos dzērumā esošās personas stāvokli, lai nepieciešamības gadījumā varētu sniegt savlaicīgi nepieciešamo palīdzību (piemēram, aizrīšanās, nosmakšanas, epilepsijas lēkmes, sirdslēkmes gadījumos).

Nemot vērā iepriekš minēto, aicinu nepieļaut personas brīvības ierobežošanu bez likumā noteikta tiesiska pamata un nelikt šķēršļus Atskurbtuves atstāšanai tiklīdz persona to vēlas un spēj izdarīt.

Savukārt Valmieras novada pašvaldībai lūgums sniegt informāciju par veidiem, kādā tiek apkarota žūpība Jūsu novadā.

[3] Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka Atskurbtuvē neatrodas tās darbību regulējošie iekšējie normatīvie akti, turklāt iztrūka arī informācija par ievietoto personu tiesībām vai kāda cita veida informatīvas norādes par Atskurbtuves darba organizāciju.

No cilvēktiesību viedokļa raugoties, ir būtiski, lai pakalpojuma sniedzējs ievietotās personas informē par Atskurbtuves darbību regulējošiem iekšējiem normatīvajiem aktiem, tai skaitā iekšējās kārtības noteikumiem un tiesībām pamest Atskurbtuvi. **Līdz ar to iekšējās jāizvieto Atskurbtuves iekšējās kārtības noteikumus redzamā vietā vai Atskurbtuves pakalpojuma aprakstu ar ievietoto personu tiesībām un pienākumiem.**

[4] Kā pozitīvā prakse ir atzīmējama Atskurbtuves labais tehniskais stāvoklis (remontētas, tīras telpas), aizpildītā dokumentācija par personas ievietošanu un ārstu izraksti par ievietotās personas veselības stāvokli, kā arī alkohola koncentrācijas noteikšanu un dokumentēšanu.

Papildus vēlos dalīties ar Tiesībsarga biroja darbinieku novēroto pozitīvo praksi citos atskurbināšanas pakalpojumos, piemēram:

- personām pieejamie sanitāri higiēniskie pasākumi (pārbaudes uz pedikulozi un tās apstrāde, maiņas drēbes);
- papildus veselības palīdzības sniegšana (regulāra elpošanas pārbaude, mediķa konsultācijas pieejamība, klienta informēšana par narkoloģiskās palīdzības saņemšanas iespējām).

Aicinu iespēju robežās ieviest iepriekš minētos pasākumus un papildus veselības palīdzību, kā arī pārliecināties par šo pasākumu sniegšanu katrai Atskurbtuvē ievietotai personai.

Lūdzu viena mēneša laikā sniegt informāciju par veiktajām darbībām rekomendāciju ieviešanā, kā arī lūdzu sniegt informāciju ar kādām grūtībām saskaraties, sniedzot atskurbināšanas pakalpojumu, un vai, Jūsprāt, šā brīža normatīvais regulējums ir pietiekams atskurbināšanas pakalpojuma sniegšanai.

Tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu